

Vrijednosne karakteristike đakovačkog govora sredine dvadesetog stoljeća u usporedbi sa splitskim

Sažetak

Rad je posvećen istraživanju dvaju lokalnih govora, đakovačkog i splitskog na osnovi „Rječnika đakovačkog govora 50ih i 60ih godina prošlog stoljeća” autora Josipa Bulata i Josipa Jankovića i „Ričnika spliskog govora” autora Tonka Radišića. Analiziran je rječničkifond jednog i drugog govora, napravljena identifikacija pozitivno i negativno konotiranih imenica, glagola i pridjeva procjenom dvaju procjenitelja, te usporedbenjihovih karakteristika za svaki od govora ponaosob i između njih. Slijedila je statistička analiza kojom je utvrđeno kako u đakovačkom govoru među semantički obojenim riječima pretežu one s negativnom konotacijom te da je razlika ispitana hi-kvadrat testom u broju negativno obojenih u odnosu na broj pozitivno obojenih i statistički značajna ($P > 0.0001$). Suprotno tome pokazalo se da u Splitskom govoru nema statistički značajne razlike u broju pozitivno i negativno konotiranih riječi ($P = 0,3$), mada manja nominalno postoji. Nadalje se pokazalo da je statistički značajna razlika u ukupno broju negativno, odnosno pozitivno obojenih riječi između ova dva govora ($P > 0,001$). Isto tako pokazalo se izračunavanjem t vrijednosti kako je postotak ukupnog broja konotiranih riječi u Splitskom govoru statistički značajno veći nego u Đakovačkom ($t = 48,1; P > 0,01$). Ovi podaci nameću više pitanja na koja se čini uputnim potražiti odgovore a pretežno se tiču toga postoji li razlika u broju pozitivno i negativno konotiranih riječi u ostalim lokalnim govorima u Hrvatskoj, između njih, između

fondova riječilokalnih govora i onoga u standardnom Hrvatskom jeziku te eventualno u standardnom Hrvatskom jezikuu odnosu na ostale Evropske jezike. Ostala pitanja odnose se na to imaju li karakteristike tih pojedinačnih govora utjecaja na odgoj novih naraštaja, njihovu sliku o sebi, bazičnu sigurnost, samopouzdanje, samopoštovanje, prilagođenost (emocionalnu, socijalnu, profesionalnu), strukturu ličnosti, njihova akademska postignuća, lokalne temperamente i mentalitete a u krajnjoj konzekvenci i mentalno zdravlje?

Ključne riječi: đakovački govor, splitski govor, semantika riječi, značajnost razlike

Value Characteristics of the Đakovo Dialect in the Mid-Twentieth Century in Comparison with that of Split

Summary

The paper is dedicated to the research of two local dialects, Đakovo and Split based on the "Dictionary of Đakovo speech of the 50s and 60s of the last century" by Josip Bulat and Josip Janković and "Dictionary of Split speech" by Tonko Radišić. The vocabulary of both speeches was analyzed, positively and negatively connoted nouns, verbs and adjectives were identified, and their characteristics were compared for each of the speeches individually and between them. This was followed by statistical analysis which determined that in Đakovo speech among semantically colored words predominate those with negative connotation and that the difference was examined by chi-square test in the number of negatively colored in relation to the number of positively colored and statistically significant ($P > 0.001$). On the contrary, it was shown that in the Split speech there is no statistically significant difference in the number of positively and negatively connoted words ($P = 0.3$), although a smaller one nominally exists. Furthermore, there was a statistically significant difference in the number of negatively and positively colored words between these two speeches ($P > 0.001$). It was also shown by calculating the t value that the percentage of the total number of connoted words in the Split dialect is statistically significantly higher than in the Đakovo dialect ($t = 48.1$; $P > 0,001$). These data raise several questions that seem appropriate to answer, mostly whether there is a difference in the number of positively and negatively connoted words in other local dialects in Croatia, between them, between the vocabulary of local dialects and that in standard Croatian and possibly in the standard Croatian language in relation to other European languages.

Other questions relate to whether the characteristics of these individual speeches have an impact on the upbringing of new generations, their self-image, basic security, self-confidence, self-esteem, adaptability (emotional, social, professional), personality structure, their academic achievements, local temperaments and mentalities. and ultimately mental health?

Key words: *Dakovo speech, Split speech, word semantics, significance of difference*

Uvod

Još pred Sokratovski filozofi traže vezu između riječi i toga što one znače a time, možda i nesvjesno, onoga tko ih nudi tijekom komunikacije i poruke sugovornika. Zagovornici prirodne veze između pojma i stvari koriste se etimologijom „traženjem etimona prvog istinskog značenja riječi” (Schaube, 1991: 5) te utvrđuju postojanje veze između stvari i imena. Stoici egzaktnim istraživanjem grupiraju slične riječi i utvrđuju stupanj derivacije iz etimona u pojmu. Sofisti zbog stilističkih razloga istražuju značenje riječi pridajući mu veliku pažnju, kao i samom njihovom izražavanju. Osobito se bave riječima sa sličnim značenjem koje će Aristotel nazvati sinonimima (ibid. 6). Heraklitovci na čelu s Kratilom smatraju da su riječ i predmet prirodno vezani te uvode pojam *anomalija* kada nema tog podudaranja i spore se sa Sokratom i njegovim istomišljenicima jer vjeruju da je ime stvarima stvarano dogovorom i na kraju pobjeđuju u tim raspravama (ibid. 6). Platon se okreće analizi govora kojim se može utvrditi što jest a što nije te na Sokratovim zasadama traži da se zaključivanje izvodi na osnovi jasnih definicija pojmova. On nalazi vezu između riječi i misli za razliku od ranijih nastojanja u povezivanju riječi i predmeta. Aristotel Platonovom jedinstvu jezika i misli dodaje i psihološku komponentu otvarajući prostor različitom individualnom razumijevanju riječi pa onda i cjelokupnih misli u raspravama i zaključivanjima te izazivanju i razvijanju osjećaja upućenim riječima (Aristotel, 1989:107). M. Breal preuzima iz grčkog jezika pojam semantike u francuski jezik kao *semantique* te pod njim ne podrazumijeva samo značenje nego i razvoj pojma pa će se onda taj pristup riječima transformirati u povijesnu semantiku. Breal još 1893. objavljuje knjigu posvećenu semantici koja je 1900. prevedena na engleski jezik pod naslovom „Semantics: Studies in the science of meaning” u kojoj piše o semantici kao znanosti o značenju riječi ne koncentrirajući se dominantno samo na povijest razvoja interesa za promjene njihovog značenja. Taj pojam koristi se i u antropologiji. Tako ga nalazimo i kod Malinowskog u eseju tiskanom kao supplement u knjizi C. K. Ogdena i I. A. Richardsa „The Meaning of Meaning” pod naslovom „The problem of meaning in primitive language” 1923. godine (prema Palmer, 1976. u Hrvatistika, 2010) koja je nastala nakon njegovih poznatih istraživanja „primitivnih društava” na Trobrijanskom otočju o kojima je 1922. godine objavio knjigu „Argonauti zapadnog Pacifika”, koja je na srpski prevedena tek 1979. godine. Malinowski kao antropolog, u okviru terenskih istraživanja posvećen kulturi stanovnika Nove Gvineje, Trobrijanskog otočja, kasnije i Afrike, osobito Kenije, zaokupljen je i pitanjima jezika i govora, o čemu polemizira sa sociolozima (npr. s E. Durckheim) i psiholozima (npr. s W. Wundt). To svakako govori kako je lingvistika područje koje je u fokusu zanimanja i brojnih drugih znanosti koje se bave čovjekom i njegovim funkcioniranjem u društvu s drugim ljudima a ne samo lingvistici.

U traženju povezanosti jezika i kulture, eventualnih „mentaliteta”, koji su nakon niza istraživanja napušteni kao predmet bavljenja zbog svoje dinamike i promjenljivosti,

mного kasnije postaju zanimljivima E. Sapiru i B.L. Whorfu, koji su postavili hipotezu o izomorfizmu između jezika i kulture. Nezaobilazni antropolog C. L. Strauss proširuje izomorfizam i na civilizaciju kao cjelokupan izraz različitih pa i „primitivnih” društava te tu nalazi kako jezik ima važno mjesto kao sredstvo istraživanja odnosa ne samo među ljudima nego i društva i prirode (Abecrombie i sur., 2007). Marra (Hrvatska enciklopedija) nalazi izomorfizam između stadija razvoja društvenih struktura i određenog tipa jezika.

U kontekstu tih promišljanja u Americi se razvija antropolingvistika koja se bavi proučavanjem urođeničkih kultura i njihove povezanosti s odgovarajućim govorom a metodološki su zahtjevna jer američka plemena nisu imala svoja pisma pa je istraživanje bilo otežano i zahtijevalo je pomna bilježenja pri prikupljanju jezičnog materijala, pogotovo što tada snimanje govora u terenskim uvjetima još nije bilo moguće.

U Europi se istovremeno razvija etnolingvistika koju A. Nagorko (2004:132) shvaća kao znanost „koja ne pretendira kreirati univerzalne istine” već drži kako je u njezinom krugu interesa ono što je različito te da ta „osviještenost o postojanju različitosti, omogućuje zaobilazak mnogih zamki lingvocentrizma i etnocentrizma...”. Predmet promatranja joj „nije samo jezik i verbalni izričaj nego i kultura koja je široko shvaćena, kao složeni sustav znakova (strukturalistički viđeno) ili kao skup manje ili više osviještenih normi, uzora, vrijednosti i očekivanja (u antropološkom shvaćanju)” (ibid. 132).

Kao posebna znanstvena disciplina razvija se i sociolingvistika. Ovaj termin je prvi upotrijebio Thomas Callan Hodson 1939. pišući studije temeljene na svojim istraživanjima u Indiji. No društvenim aspektima jezika prvi su se bavili indijski i japanski lingvisti tridesetih godina dvadesetog stoljeća i Švicarac Louis Gauchat. Na zapadu, odnosno engleskim govornim područjima, ona se pojavljuje tek 60tih godina s Williamom Labowom u (SAD) i Basilom Bernsteinom (GB). W. Labow se smatra osnivačem znanstvene sociolingvistike jer je u istraživanja uveo empirijske metode izučavanja jezika. Posebna je vrijednost njegovog rada to što se posvetio kvalitativnim metodama istražujući odgovarajuće jezične varijetete.

Sociolingvistiku ili socijalnu lingvistiku D. Brozović (1996:41) definira kao znanost koja „proučava jezik kao komunikacijski sustav određenog kolektiva...ili pak pojedinačnog individuum”. Iz perspektive kognitivne lingvistike autor postavlja pitanja i traži odgovore na pitanja o standardizaciji jezika stvaranjem konstrukta te se javljaju novi problemi za govornike u pogledu utvrđivanja što i kako je „pravilno – nepravilno” ali i poimanja svijeta koji se njime tumači. Slijedom toga jezik prema Pavlovu (2003:67) treba definirati u skladu s poimanjem perceptivnih, kulturnih i iskustvenih elemenata na području svake jezične zajednice.

Zanimanje za značenje, odnosno semantiku riječi u lingvistici s dalekim naznakama psihologije kao predmeta bavljenja znanstvenika vuku korijene još iz srednjovjekovnih

rasprava nominalista i realista. Složena bavljenja riječima, njihovim značenjem i semantikom, posebno semantičkim diferencijalom u novije vrijeme, u prvoj polovini prošlog stoljeća, dolazi u fokus pažnje tijekom razvoja eksperimentalne psihologije. Ona su dobila puno značenje i doživjela nagli razvoj kroz istraživanja, teorijska razmatranja i kreiranje odgovarajućih metoda u okviru Osgoodova rada. Kao Wundtov sljedbenik, pripadnik eksperimentalne struje u psihologiji, on se posvećuje bavljenju lingvističkim pitanjima kao posebnim smjerom razvoja eksperimentalne psihologije. Osobito se intenzivno bavi općom semantikom te Korzybskovljevim strukturalnim diferencijalom (prema: Osgood, 1964). Prvenstveno je usmjeren na utvrđivanje značenja riječi i stavova na individualnoj i grupnoj, odnosno općoj razini. Razvio je teoriju i na njoj zasnovanu metodu utvrđivanja semantičkog diferencijala pomoću bipolarnih skala, kojima istražuje semantiku, značenje riječi, prvenstveno pridjeva, u općoj populaciji. Ta se metoda i danas koristi za ispitivanje, svojevrsno mjerenje, mišljenja, stavova, vrijednosti na psihometrijski kontroliranim ljestvicama čime se procjenama značenja riječi, vrijednosti i ostalih mjerenih misaonih produkata daje znanstvena razina vjerodostojnosti (Hr2. wiki). Skalama semantičkog diferencijala moguće je naknadno tražiti pa i utvrđivati korijene u davnim civilizacijskim zasadama, dnevnim procjenjivanjima pojava, situacija i ponašanja različitih bića i situacija u smislu „dobro – loše“, „jako – slabo“, „opasno – korisno“..., koje su prethodile sustavnim znanstvenim procjenama. U ranim stadijima razvoja ljudskog društva na razini horde te su procjene bile od životne važnosti a u okviru znanosti, razvoja eksperimentalne psihologije, posebno dvadesetog stoljeća imaju važno mjesto u istraživanjima C. Osgooda (1964) i eksperimentalne psihologije. U području semantičkog diferencijala pokazale su se izuzetno primjenjivim.

U ovom istraživanju ograničenom na usporedbu đakovačkog govor pedesetih i šezdesetih godina prošlog stoljeća i splitskog iz odgovarajućeg razdoblja, zbog 'jezične nesigurnosti' (Bašić, 2015) koja podrazumijeva promjene u govorima tijekom vremena, pristupljeno je identificiranju pozitivno i negativno semantički obojenih riječi, imenica, glagola i pridjeva, tih lokalnih govora. Jedan pripada panonskom a drugi mediteranskom kulturnom krugu pa je bilo upitno koliko su u tom pogledu slični. Tako se pokušalo utvrditi postoji li razlika u broju pozitivno („čečeno“, „cmoknit“, „bruderšaft“, u đakovačkom i „stimani“, „istribiti“, „pupa“ u splitskom, na primjer), odnosno negativno („nedotupavan“, „fuljat“, „pišmoljak“ u đakovačkom i „udren“, „špijavati“, „štraca“ u splitskom, na primjer) konotiranih riječi dnevne uporabe u ova dva lokalna govora. U okviru usporedbe radi utvrđivanja postojanja ili nepostojanja razlika među ovim govorima, svakako su se nametala pitanja povezana s regionalnim temperamenatima i mentalitetima. Pri tome se pod temperamentom podrazumijeva skup osobina pojedinaca a mentalitet pretežno skup osobina skupine. U psihologiji se i mentalitet i temperament odnose na pojedinca kao i na skupinu iako se polazi od pojedinca i užeg značenja njegova načina mišljenja, reagiranja i ponašanja koje se u našem jeziku označava kao ćud. Temperament pretežno

označava načine na koje neka osoba pokazuje svoje osjećaje, raspoloženja; energiju kojom reagira na podražaj s tim da temperament često pokriva elemente pojmovna ličnost i karakter (Petz, 1992). Slično se ovi pojmovi definiraju i u okviru socijalne psihijatrije (Hudolin, 1968). Najčešće se temperament dobrim dijelom vidi kao skup urođenih osobina. Govori se o „temperamentnom Mediterancu” ili izrazito „flegmatičnom Slavoncu, veselom Slavoncu”. U analizi slavonske književnosti od 1800. do 1950. godine Goran Rem navodi karakteristike te književnosti, koja je najbolje ogledalo mentaliteta i temperamenta Slavonaca u koje se svakako uključuju i Šokci, kao izraz „sentimentalnosti duše, humor, ironija i pritajene strastvenosti”. U kontekstu takve slike moguće je promatrati i generacije djece koja su stasala u mladost Đakova 50ih- 60ih godina kada se preferirala povučenost, suzdržanost, davanje prednosti drugome a ambicije su smjele, ako su se nezvane pojavile, biti pritajene. Opće shvaćanje dalmatinskog temperamenta, a onda i mentaliteta, karakterizirano je otvorenošću opće poznatog mediteranskog duha. Opći je stav da se Splitski mentalitet i temperament u tome posebno ističu, pa autor niza zanimljivih znanstvenih i popularnih djela Kudrjavcev u knjizi „Ča je pusta Londra...” piše kako se Split „...kroz cijelu svoju dugu povijest mogao hvaliti kompleksom više vrijednosti.” Nadalje piše o tome kako „odraz pradavnog carskog sjaja kao da vazda treperi oko ambicioznih splitskih glava i predstavlja im uporište za nove ambiciozne planove.” (2002: 495). Takva slika, naravno na općem planu, uz uvijek postojeće iznimke, svakako se uklapa i u jezične posebnosti na planu semantike riječi, leksičkih fondova ova dva grada i dodatno motivira na istraživanje i drugih regija toliko šarolike i jezično i kulturološki Republike Hrvatske.

Ciljevi istraživanja

Osnovni ciljevi istraživanja:

1. Utvrditi postoji li razlika u broju pozitivno i negativno konotiranih riječi unutar svakoga od dva lokalna govora.
2. Utvrditi postoji li razlika u broju pozitivno, odnosno negativno konotiranih riječi između dva lokalna govora.
3. Utvrditi postoji li razlika u relativnoj zastupljenosti semantički „opterećenih“ riječi između ta dva lokalna govora.

Metoda istraživanja

Za prikupljanje podataka u ovom istraživanju korištene su riječi iz dva rječnika lokalnog govora: „Rječnika đakovačkog govora 50ih i 60ih godina dvadesetog stoljeća”, autora Josipa Bulata i Josipa Jankovića i „Ričnika splitskog govora” autora Tonka Radišića.

Procjene su provedene bipolarnom skalom Osgoodovog semantičkog diferencijala¹ od tri stupnja: pozitivno – neutralno – negativno. Reducirani broj stupnjeva korišten je u svrhu postizanja što većeg stupnja kvalitete procjena (pouzdanosti, objektivnosti, valjanosti) na uštrb preciznosti koja bi bila postignuta većim brojem stupnjeva ali bi se izgubilo na ostalim kriterijima koji su ovdje važniji. Procjene je davalo dvoje procjenjivača poznavatelja jednog odnosno drugog govora. Dobiveni podaci su obrađivani mjerama relativne vrijednosti (postotcima, proporcijama) i značajnosti razlike (hi-kvadrat test i t-test).

Rezultati i rasprava

Nakon prikupljanja riječi đakovačkog govora sredine 20. stoljeća pokazalo se kako su autori prikupili ukupno 3.717 riječi karakterističnih za taj lokalni govor. Nakon pažljive analize broj riječi je reduciran na 3.549 čime je ukupni broj smanjen za 168 riječi koje su se od standardnog hrvatskog jezika razlikovale samo naglaskom a autori nisu bili kvalificirani za tu razinu utvrđivanja pripadnosti riječi posebnom regionalnom govoru. Odlučili su kako nije opravdano uvrstiti ih ovom prilikom u cjelokupni fond rječnika čije prvo izdanje je tako ostalo na utvrđenih 3.549 riječi. Tijekom procjene izdvojenih riječi pokazalo se da je od ukupnog broja semantički pozitivno obojeno 65 a negativno 573 dok je 2911 riječi procijenjeno semantički neutralnim.

Zatim je obavljena procjena svih riječi Ričnika spliskog govora koji sadrži ukupno 4004 riječi. Od toga broja vrijednosno pozitivne semantike je 636 riječi, 707 negativne. Vrijednosno neutralne semantike je 2.661 riječ.

Kako pokazuju podaci u Tablici 1 ukupno pozitivno i negativno semantički obojeno riječi je 638 ili 17,8% od čega je 319 ili 8,9% imenica, 68 ili 1,9% pridjeva i 251 ili 7,0% glagola ju đakovačkom govoru. Očekivalo bi se da su pridjevi riječi koje daju vrijednosne karakteristike porukama ali pokazalo se da su to imenice kojih je 50% od ukupnog broja semantički obojenih riječi. Neutralnih je, kao što se i očekivalo, najviše 2911 ili 82,2%. Od ukupnog broja riječi pozitivne je konotacije 65 ili 1,8%, a negativne 573 ili 16,0%. To

¹ Charles Osgood pripadnik je eksperimentalne psihologije a posebno se bavio ispitivanjem semantičkog diferencijala riječi kako bi utvrdio njihova područja značenja. U tu je svrhu konstruirao t.zv. skale semantičkog diferencijala koje imaju nulto i dva ekstremna značenja koja se mogu stupnjevati u jednakim razmjerima lijevo i desno od neutralnog. Procjenjivači određenu riječ, pojam, osobu procjenjuju prema različitim kriterijima, čiji broj ovisi o svrsi procjene, kako bi se utvrdio semantički prostor koji pokriva. U ovom slučaju ispitivanje je bilo usmjereno na kriterij pozitivno – neutralno – negativno s naglaskom na pozitivno i negativno. Validnost procjene ovisi o kompetenciji procjenjivača i njihovom broju. Ovdje je kompetencija značila poznavanje lokalnog govora u toj mjeri da je izvorni govornik koji je živio na određenom lokalitetu. Brojem procjenjivača se validnost povećava ali ne upravno proporcionalno nego se već s dva procjenjivača postiže zadovoljavajuća razina kvalitete procjene. U ovom slučaju su procjenjivači riječ po riječ čitali iz rječnika i davali svoju procjenu a onda usaglašavali s drugim procjenjivačem i konačno utvrđivali kojoj točki skale pripada. Sve su konačne procjene bilježene kako bi ih se moglo naknadno provjeriti i eventualno im promijeniti položaj na skali što se kod đakovačkog rječnika i dogodilo.

znači da su gotovo devet puta učestalije negativno obojene riječi od pozitivno intoniranih što ukazuje na postojanje velike razlike u semantici riječi koje su se upotrebljavale u to vrijeme u dnevnom govoru stanovnika Đakova!

Tablica1: Distribucija procjena riječi u Rječniku đakovačkog govora 50ih i 60ih godina prema vrstama riječi i postotku zastupljenosti

Vrste / semantika riječi		pozitivna	negativna	ukupno
Imenice	broj	16	303	319
	postotak	0,4%	8,5%	8,9%
Pridjevi	broj	20	48	68
	postotak	0,6%	1,3%	1,9%
Glagoli	broj	29	222	251
	postotak	0,8%	6,2%	7,0%
Ukupno	broj	65	573	638
	postotak	1,8 %	16,0%	17,9%

Podaci iz tablice broj 2 pokazuju stanje u pogledu zastupljenosti riječi pozitivne i negativne konotacije splitskog govora, koja je već na prvi pogled različita od one đakovačkog, mada ima i određenih sličnosti. Najviše je imenica 594 ili 14,8%, zatim slijede glagoli kojih je 481 ili 12,8%, a pridjeva je i ovdje najmanje 268 ili 6,8%. Ukupno je i u ovom rječniku više negativno konotiranih riječi 707 ili 17,6% nego pozitivno 636 ili 15,9%. Samom vizualnom inspekcijom moguće je utvrditi kako je razlika u broju između pozitivno i negativno konotiranih riječi znatno manja nego u đakovačkom. Ukupan broj vrijednosno obojenih riječi tu je 1343 ili 33,4%, što je očito više nego u đakovačkom (17,9%). Sukladno tome broj neutralnih je proporcionalno ali i apsolutno manji nego u đakovačkom 66,6%, odnosno 2.661. Odnos broja neutralnih riječi između ta dva govora (2661 : 2911) iznenađuje tim više što je ukupan broj zabilježenih riječi u rječniku splitskog govora veći (4004 : 3549). U proporcionalnom odnosu ta je razlika očita (66,6% : 82,2%). Ovakav odnos najjednostavnije je pripisati razlikama u temperamentima slavonskom mirnom i uzburkanom mediteranskom što se može dalje povezati i s mentalitetima. Ti podaci o semantici rječnika dviju sredina već običnom inspekcijom apsolutnih i relativnih brojeva zastupljenosti pozitivno i negativno obojenih, odnosno vrijednosno neutralnih riječi pokazuju vidljivu razliku. Podvrgnuti

utvrđivanju statističke značajnosti tih razlika hi-kvadrat testom i t-testom pokazuje se i njihova statistička značajnost.

Tablica 2: Distribucija procjena riječi u Ričniku spliskog govora prema kriteriju pozitivne odnosno negativne konotacije i njihove relativne zastupljenosti u cjelokupnom fondu riječi

Vrste / semantika riječi		pozitivna	negativna	ukupno
Imenice	broj	222	372	594
	postotak	5,5%	9,3%	14,8%
Pridjevi	broj	118	150	268
	postotak	2,8%	3,7%	6,7%
Glagoli	broj	296	185	481
	postotak	7,4%	4,6%	12,0%
Ukupan	broj	636	707	1.343
	postotak	15,9%	17,6%	33,5%

Razlika u broju pozitivno i negativno obojenih riječi u đakovačkom rječniku:

hi - kvadrat test = 1070,8; ss = 1; **P > 0,001**

Razlika u broju pozitivno i negativno obojenih riječi u splitskom rječniku:

hi-kvadrat test = 3,6; ss = 1; **P = 0,3**

Razlika između broja pozitivno i negativno konotiranih riječi đakovačkog i splitskog govora:

hi-kvadrat test = 519,2; ss = 1; **P > 0,001**

Kako se moglo i očekivati rezultatima dobivenim hi-kvadrat testom utvrđeno je da u đakovačkom govoru ima statistički značajno više negativno nego pozitivno konotiranih riječi i to na vrlo visokoj razini ($P > 0,001$). U splitskom govoru između broja negativno i pozitivno obojenih riječi nema statistički značajne razlike ($P=0,3$), dok je razlika između ukupnog broja negativno i pozitivno konotiranih riječi između ta dva govora statistički značajna na visokoj razini ($P > 0,001$). Može se pretpostaviti kako toliko veći broj negativno konotiranih od pozitivno obojenih riječi u đakovačkom govoru ima određenih reperkusija na kvalitetu komunikacija, dinamiku i odnose među govornicima Đakova. No ukupno manji broj semantički obojenih riječi vjerojatno proizlazi iz slavonskog mentaliteta ili doprinosi njegovom stvaranju. Posebno se pitanje nameće o mogućem

utjecaju toliko većeg broja negativno konotiranih riječi na odgoj djece, uspostavljanje njihove bazične sigurnosti, kvalitete slike o sebi, samopouzdanja, samopoštovanja, te na njihovu emocionalnu, socijalnu, obiteljsku pa i profesionalnu prilagodbu a onda i akademski uspjeh te kasnije obiteljske, susjedske i radne odnose. Isto tako pitanje je što je uzrok takvoj strukturi konotacija, kako na populacije novih naraštaja djece djeluje jedan odnosno drugi govor ali i to što je u đakovačkom govoru skoro dvostruko manji ukupni broj pozitivno i negativno obojenih riječi nego u splitskom (17,8% : 33,5%) tim više što se pokazalo kako je i ova razlika statistički značajna ($t = 48,1$; $P > 0,01$). Uz ostala pitanja na temelju dobivenih rezultata, postavlja se i pitanje jesu li jedan odnosno drugi mentalitet utjecali na stvaranje tako strukturiranih govora, jesu li tako strukturirani govori doprinijeli stvaranju odgovarajućih mentaliteta ili su se pak paralelno izgrađivali u pripadajućim prirodnim, klimatskim, povijesnim i društvenim, kao i uvjetima migracija stanovništva kroz vrijeme?

Zaključak

Ovim istraživanjem je utvrđena:

1. statistički značajna razlika na visokoj razini ($P > 0,001$) između broja pozitivno i negativno konotiranih riječi u đakovačkom lokalnom govoru sredine prošlog stoljeća dok u splitskom ona postoji ali je nominalna i proporcionalno blaga a statistički nije značajna ($P = 0,3$),
2. razlika između broja pozitivno i negativno konotiranih riječi đakovačkog odnosno splitskog govora statistički je značajna ($P > 0,001$),
3. razlika u ukupnom broju semantički obojenih riječi, prema kriteriju pozitivne odnosno negativne konotacije između dva lokalna govora je nominalno i proporcionalno očita a i statistički je značajna ($t = 48,1$; $P > 0,01$).

Dobiveni rezultati omogućili su utvrđivanje činjenica i stvaranje izloženih zaključaka koji otvaraju nova pitanja a ova motiviraju na nova istraživanja. Svrhe tih budućih istraživanja odnosi se na:

- utvrđivanje stanja u drugim lokalnim govorima u Hrvatskoj u pogledu odnosa pozitivno i negativno konotiranih riječi te njihova odnosa s već ispitanim i onima koji još nisu te moguće povezanosti s lokanim mentalitetima i temperamentima;
- utvrđivanje postoji li povezanost rodnog određenja imenica i njihove pozitivne odnosno negativne konotacije što bi moglo imati određenih povezanosti i s tradicionalnim odnosima prema spolovima u odgovarajućim regijama;
- postoji li razlika u pozitivnoj odnosno negativnoj konotaciji riječi lokalnih govora i standardnog hrvatskog jezika;

- postoji li razlika u pogledu zastupljenosti pozitivno odnosno negativno konotiranih riječi između standardnog hrvatskog jezika i drugih europskih jezika?

Šire promatrano, iz rakursa interesa psihologije, sociologije i pedagogije postavljaju se i pitanja da li i ako da, kako je određena struktura semantike riječi u pojedinom lokalnom govoru povezana s:

- psihosocijalnim razvojem novih naraštaja, kvalitetom njihove slike o sebi, bazičnom sigurnosti, samopouzdanjem, samopoštovanjem i ukupnom strukturom ličnosti,
- općom, emocionalnom, obiteljskom, socijalnom i profesionalnom prilagođenošću,
- njihovim akademskim postignućima, lokalnim temperamentima i mentalitetima kao i stanjem mentalnog zdravlja u pojedinoj populaciji?

Sva ova a vjerojatno i niz novih ovdje ne spomenutih pitanja potiču na nova istraživanja pogotovo što su i lokalni govori kao i standardni jezik podložni stalnim promjenama tijekom vremena i pod utjecajima u određenom vremenu dominantnih svjetskih jezika.

Literatura

- Abecrombie, Nicholas, Turner, S. Bryan, Hill, Stephen, (2007), Rječnik sociologije. Zagreb: Jesenski i Turk
- Aristotel (1989), Retorika. Zagreb: Naprijed
- Bašić, Martina, (2015), Invencija i ujednačavanje u nekim množinskim oblicima i imenicama u crkveničkom govoru. Zagreb: Hrvatski leksikološki zbornik, 19
- Brozović, Dalibor, (1996), Sociolingvistika prema genetskoj i tipološkoj lingvistici. Zagreb: Suvremena lingvistika, Vol. 41- 42, No. 1-2 ,
- Bulat, J. i Janković, J. (2020), RJEČNIK ĐAKOVAČKOG GOVORA 1950IH – 1960IH Ogranak Matice hrvatske u Đakovu
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslava Krleža (Pristupljeno 7. XII. 2021.)
- Hudolin, Vladimir, (1968), Psihijatrijsko psihološki leksikon. Zagreb: Panorama Sociolingvistika, <https://www.studocu.com/row/document/sveuciliste-u-zagrebu/sociolingvistika/sociolingvistika-simeon/3251456>, sociolingvistika (pristupljeno 26. XII. 2021.)
- Kudrjavcev, Anatolij, (2002), Ča je pusta Londra.... Split: Marijan tisak
- Malinowski Bronislav (1923) „The problem of meaning in primitive language“ u eseju tiskanom kao supplement u C.K. Ogdena i I.A. Richardsa „The Meaning of Meaning“ A. Harvest/HBJ Book
- Malinowski, Bronislav, (1979), Argonauti zapadnog Pacifika. Beograd: BIGZ
- Nagorko Alicija (2004), Etno lingvistika i kulturonomi u međujezičnom prostoru. Zagreb: Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 30
- Osgood, Charles, (1964), Metode i teorije u eksperimentalnoj psihologiji. Beograd: Savremena škola
- Palmer, F. Robert, (1976), Semantics a new outline, Cambridge University Press, prijevod u Hrvatistika, 2010. g.
- Pavlov, Ante, (2003), Pogled na dijalekatsku jezičnost i identitet. Zagreb: Diskrepancija, Sv. IV. Br. 7-8,
- Petz, Boris i sur., (1992), Psihologijski rječnik. Zagreb: Prosvjeta
- Radišić, Tonko, (2003) Ričnik splitskog govora, Split, Mala splitska biblioteka
- Rem, Goran, Hrvatska književnost u Slavoniji na prelazu iz 19. u 20. stoljeće <https://hrcak.srce.hr/file/109816> (pristupljeno 22. siječnja 2022.)
- Schaube, Ines, (1991), Nastanak gramatičke tehnike u helenizmu. Zagreb: Latina et Graeca, Vorl 1, No. 38

Sociolingvistika: hr.wikipedia.org/Wik/sociolingvistika (pristupljeno 9.V. 2022)

Semantički diferencijal, Hr2.wiki/wiki/semantic_diferencial (pristupljeno 07. 12. 2021.)